

Orijinal Kaynak: Craig, Andy. (2021, May 3). "Against the Right: Hayek and the Libertarian Vocabulary", *Libertarianism*.

Atıf Şekli: Craig, Andy. (2021, Eylül 29). "Sağa Karşı: Hayek ve Liberter Kelime Dağarcığı", Çev. İrem Gürel, *Sosyal Bilimler*. sosyalbilimler.org/saga-karsi-hayek-liberter-kelime-dagarcigi

Sağa Karşı: Hayek ve Liberter Kelime Dağarcığı

Andy Craig
Türkçesi: İrem Gürel

Friedrich August von Hayek, 1960'ta en çok hatırlanacak yazılarından birini, *The Constitution of Liberty*'nin [[Özgürlüğün Anayasası](#)] eki olarak yayımladı. Bugün liberterler tarafından *Why I Am Not a Conservative?* [[Neden Muhafazakâr Değilim?](#)] kısa ve öz başlığı nedeniyle sıklıkla referans bir kaynaktır. Adı üstünde, başlığı neyse o.

Nobel ödüllü Hayek, bu makalede özgürlük savunucularının sosyalizme karşı ortak tutumlarına rağmen neden sağ kanat siyasetle aynı kefeye konulmayı reddetmeleri gerektiğini vurguladı. Liberterler bunun yerine klasik liberalizmin mirasını sahiplenir. İngiliz vatandaşı olarak Hayek, kendisinin bir muhafazakâr değil bir serbest piyasa ekonomisi destekçisi olduğunu açıkladı ve liberteriyenizmin tanımlayıcı ifadesini siyasi sağdan farklı ve çoğunlukla ona muhalefet olarak sundu.

Hayek'in amacı ideolojik etiketler için anlambilim (semantik) uğruna bir dizi tanım ortaya koymak değildi. Hayek ayrıca siyasal strateji hakkında özellikle de radikal liberal özgürlük fikirlerinin gericilerle ve daha kötüsüyle çok fazla ilişkilendirilmesine izin verilmesinin tehlikeleri hakkında bir hayli yazdı. *Niçin Muhafazakâr Değilim?* makalesine 19. yüzyılın büyük liberali Lord Acton'dan bir alıntı ile giriş yapmayı seçti:

Özgürlüğün samimi dostları her devirde pek nadir olmuştur ve özgürlük, zaferlerini dar kesimlere borçludur. Bu dar kesimler, amaçları kendilerinininkinden çok defa farklı olan yardımcılarla birleşerek galebe çalmışlardır. Her zaman tehlikeli olan bu işbirliği, muhaliflere haklı muhalefet gerekçeleri vererek bazen de felaket getirmiştir.¹

Bir başka deyişle özgürlük fikirlerini liberal olmayan müttefiklerle ilişkilendirmek kurunun yanında yaşın da yanmasına sebep olabilir. Bu birleşme sadece bir gerçek olarak yanlış değil, potansiyel olarak da bir felakettir. Kontrol edilmezse kendi kendini engelleyebilir. Liberterlerin bu ihtimale karşı korunmak için siyasi yelpazenin her iki ucuna yönelik iyi

¹ Söz konusu alıntının çevirisi için bkz. Hayek, F. A. von. (2004). *Özgürlüğün Anayasası*. Çev. Yusuf Ziya Çelikkaya. Ankara: Bigbang Yayınları, s. 571.

geliştirilmiş ve aktif olarak kullanılan bir eleştiri sözlüğüne sahip olmaları gerekir. Yani, devletçi muhafazakârlıkla olan anlaşmazlıklarımızı vurgulamak sosyalistlere ve ilericilere karşı olmamızdan daha az önemli değil.

Hayek'in eleştirileri 20. yüzyılın ikinci yarısında olduğu kadar bugün de geçerli. Açıkça liberal olmayan bir sağıın Amerikan siyasetinde yeniden dirilişi açısından muhtemelen daha da önemli.

Hayek'in liberalizmi —gönülsüzce kabul edilen yenitabir [*neologism*] *liberteryen* yerine tercih ettiği terim— statükoyu savunmak ya da geçmişe dönmek için devlet hareketine kararlı bir şekilde karşıdır. “Hem muhafazakârlar hem de sosyalistler böyle bir sınır tanımazken liberaller için ne ahlakî ne de dinî idealler zorlamanın zorlamanın uygun nesneleridir.”

Hayek, şu günlerde liberteryenizmin toplumsal olarak hoşgörölü tarafı diye adlandırdığımız şeye atıfta bulunarak belirtilecek en önemli ayrımlardan birini ortaya koyuyor. Liberterler her insanın kendi hayatını seçtiği gibi yaşama hakkını savunur. Hayek'in açıkladığı gibi “diğer kişilerin korunan alanına doğrudan müdahale etmeyen davranış konularına ilişkin ahlakî inançlar zorlamayı haklı çıkarmaz.” Devletin rolüne ilişkin Hayek'in görüşünde kişisel ahlakî denetlemek ve sözde sosyal yozlaşmayı bastırmak için yer yoktur.

Demokrasiye yönelik muhafazakârlar saldırılar da Hayek'in tahmininde yersizdir. Sınırsız hükümet gerçek bir sorundur ve Hayek için belki de demokrasi “seçmemiz gereken hükümet biçimlerinden en az kötü olandır.” Doğrudan söylediği gibi “muhafazakârlığın antidemokratik yanına hiçbir sempati duymuyorum.” Görevli bir başkanın seçim sonuçlarını tersine çevirmek için şiddetli kalabalığı Kongre'ye saldırması amacıyla kışkırtmasını görünce dehşete düşmekten başka bir şey olacağını düşünmek zor.

Hayek'in makalesi, “keskin milliyetçilik”, anti-entelektüel “gericilik”, kalıtsal hiyerarşi fikirlerine ve üstünlüğe bağlılık, maddi ve ahlakî ilerlemeye karşı otoriter muhalefet de dahil olmak üzere muhafazakârların diğer birçok eleştirisini içeriyor. Çoğu zaman en büyük örtüşmemiz olarak adlandırılan serbest piyasalara ve hükümetin büyüklüğüne yapılan liberter vurgu için bile en iyi ihtimalle muhafazakârlar güvenilmez müttefiklerdir. Gönüllü piyasa hareketlerine herhangi bir solcu kadar hevesle devlet müdahalesi arayışında olarak onlar çoğunlukla bizim rakiplerimizdir. Ekonomik özgürlüğe yönelik bu tür tehditlerin aynı zamanda soldan da gelmesi rakiplerinin eşit derecede zararlı çabalarını desteklemek ya da sessiz muhalefet yapmak için iyi bir neden değildir.

Hayek'in zamanında olduğu gibi siyasi etiketler bugün de değişim hâlinde. O yüzden Hayek yazarken muhafazakârlık eleştirisinin Amerikan bağlamından ziyade Avrupa çeşitliliğini hedeflediğini ve liberalizm diyerek ne kastettiğini açıklama ihtiyacı hissetti. Bugün Avrupa tarzı milliyetçi popülizm, Amerikan sağıının önceki birleşmeci ve klasik liberal taahhütlerinin yerine geçti. Karışıklığı daha da artırmak için “muhafazakârlar,” bir

zamanlar olduğu gibi Cumhuriyetçi Parti'nin sağ kanadı yerine bu daha ılımlı ve liberal tarzda bir çağrışıma sahip oldu. Yeni liberal olmayanlar “popülist,” “ulusal muhafazakâr,” “alternatif sağ” ve “önce Amerika” gibi terimleri kendilerini tanımlamak için benimsedi. Başka bir tanımlayıcı prensip eksikliğinde çoğu kişi buna Trumpizm diyor.

Hayek'in eleştirileri altmış yıl sonra bile liberterlerin sağdaki özgürlük karşıtı dürtülerden uzak durmalarına yardımcı olmak için gerekli olan entelektüel kelime hazinesini sağlıyor. Hayek'te olduğu gibi bu eleştirilerin bazıları ilericiler ve hatta sosyalistler tarafından dile getirilen şikayetleri yansıtacak ancak bu durum bizi bu eleştirileri yapmaktan alıkoymamalı. Sol taraftan birinin bir şeyi bağnaz olarak nitelemesi o şeyin bağnaz olmadığına dair bir kanıt değildir. Bazen bu gerçekten böyledir ancak dönüşlü karşıtlık yetersiz bir nedendir. Bu, Hayek'in muhafazakârlarla ilgili ana şikayetine benzer: Onlar çoğu zaman herhangi bir yol gösterici ilkedden bağımsız gerici ve muhalif bir zihniyet tarafından yönlendirilir. Refleksif, tepki olarak yapılan [*kneejerk*] anti-solculuk, bizi daha fazla özgürlüğe güvenilir bir şekilde ulaştıracak ahlaki bir pusula değildir.

Amerikan tarihinin anlatımı ahlakî ilerlemenin belirgin bir özgürlükçü (liberter) versiyonunu yansıtır: Bağımsızlık Bildirgesi'nde vaat edilen hakların gerçekten “tüm” kişileri kapsayacak şekilde genişletilmesi. Bu, tüm kişilerin eşit haklarına olan temel bağlılığından, bizi zorla sınıf, ırk, cinsiyet ya da dine ayırmayan hoşgörölü ve çoğulcu bir toplum görüşünden kaynaklanmaktadır; bu da Hayek'in siyaset felsefesinin temel bir ilkesi olan hukukun üstünlüğü tanımının merkezidir. William F. Buckley'in ünlü muhafazakârlar olarak tanımladığı gibi tarihin önünde duranlar bu davada arkadaşlarımız ve müttefiklerimiz değildir.

Modern solun ırk ve eşitsizlik ile ilgili görüşleri hakkında eleştirilecek gerçek aşırılıklar var, bu da kendi illiberalizm biçimlerine dönüşebilir. Ancak liberterlerin, modern sağın çoğunun aksine türlü bağnazlıkların gerçek olduğunu ve bu bağnazlıklara karşı çıkılması gerektiğini kabul etmekten korkacak hiçbir şeyleri yoktur. Liberterler ayrıca devletin bu adaletsiz eşitsizlikleri nasıl inşa ettiği ve sürdürdüğü hakkındaki ihtiyaç duyulan gözlemleri masaya yatırabilir. Bu politikaların çoğu devlet tarafından uygulanan ayrımcılığın çok yakın olmayan geçmişimizle ilgisi olmayan nedenlerden dolayı hâlâ desteklenmektedir. Konut ayrımı ve servet eşitsizliği mirasından ceza adaleti ve eğitim sistemi başarısızlıklarına kadar olan şeyler tarih değildir. Bunlar devam etmektedir ve günümüzün problemleriyle ilgilidir. Bu gerçeğin temeli olmadan inkâr edilmesi özgürlük davasına hizmet etmez.

Milliyetçilik, yabancı düşmanlığı ve korumacılık, günümüzde hükümetler tarafından uygulanan en yoksullaştırıcı ve yıkıcı politika olabilecek, çoğunlukla kapalı ve sıkı bir şekilde kısıtlanmış uluslararası sınırlar sistemini üretmiştir. LGBT Amerikalılara karşı bağnazlığın yakın zamanda üstesinden gelinen ve bazıları hâlâ devam eden baskıcı yasalar ve demagogik otoriter politikalarla dolu trajik bir geçmişi vardır. Trans bireylerin artan toleransı ile ilgili olan en son muhafazakârlar ahlaki panik, keskin benzer argümanlarda ifade

edilen geyler ve lezbiyenler için yasal eşitliğe ve ondan önce de kadınların kurtuluşuna muhalefetlerini büyük oranda yansıtmakta ve taklit etmektedir. Son yıllarda, sağın büyük bir kısmı, camilerin inşasına karşı devlet eylemlerini alenen talep etmiş, baş siyasi muhaliflerini gizli bir Müslüman olmakla ya da en azından Müslümanlara aşırı sempati duymakla suçlamış ve Müslüman göçmenlerin yasaklanması çağrısında bulunmuştur. Bu popülist demagojiyi grup dışı azınlıkları teşhis etmek ve günah keçisi yapmak için kullanma modeli, tarih boyunca en kötü devlet baskısını körüklemiştir.

Sağ ile kalıcı bir koalisyon kurmanın çekici mantığı bugün canlı. Bazı liberterler “düzen karşıtı” sağ kanat popülizm olarak gördükleri şeye karşı eleştirileri caydırmaya ve onları doğal müttefiklerimiz olarak göstermeye çalışır. Bu zihniyete göre bir dizi sosyal meseledeki geleneksel tutumlar “solculuk” kokuyor ve “fazla uyanıklık” oluyor. Bu kendi tür bir politik doğruluk, ironik olarak sadece düşman tarafından kullanılabilecek yasaklanmış kelimeler ve fikirlerin bir dizini hâline gelir. Liberterler, muhafazakârların liberal eleştirisini liberter kelime dağarcığından silmeye çalışarak artık itiraz edemeyecekleri bir şeye dahil olma riskini alır. Sola karşı olmak özgürlükten yana olmaktan daha önemli hâle gelir.

Lord Acton’ın uyardığı gibi, bu pozitif toplam bir koalisyon inşa etme egzersizi değil. Özgürlük fikirlerini gericiler, bağınazlar, milliyetçiler ve diğer sağ kanattan otoriterlerle ilişkilendirmek sonunda özgürlüğü onlarla birlikte devirebilir. Seçmenlere sosyalizm ve sağdaki otoriterler arasında ikili bir seçim sunarsanız seçmenler ikincisi tarafından birincisini seçmeye itilebilir. Donald Trump’ın, partisinin Herbert Hoover’dan beri tek bir dönemde Temsilciler Meclisi, Senato ve başkanlığı kaybetmesine yol açan ilk başkan olması bir tesadüf değil. Hem iyi hem de kötü herhangi bir politika pozisyonu, siyasi bölünmenin onun kendi tarafıyla ilişkilendirilmesinden sonra kamuoyunda daha popüler oldu.

Sağın uzun süreli oyunu sürekli olarak kaybetmek ve bu arada büyük zarar vermek konusundaki korkunç kaderini paylaşmaktan kaçınmak için liberterlerin bu ayrımları tıpkı bizim piyasa karşıtı solu eleştirdiğimiz gibi sağa karşı çekebilmeleri gerekmektedir. Bu entelektüel kaslar onlara en çok ihtiyacımız olduğunda bize hiçbir fayda sağlamayacakları noktaya kadar körelmeye bırakılamaz. Hayek’in *Neden Muhafazakâr Değilim?* makalesi liberterleri muhafazakârlardan nasıl ayırabileceğimize ve ayırmamız gerektiğine dair temel bir modeldir. Özgürlüğü etkili bir şekilde savunmak için onun muhaliflerine muhalefet için haklı gerekçeler vermemeliyiz.

Kayda Değer Akademik Metinler mottosuyla, 10 Ağustos 2015 tarihinde yayın hayatına başlayan *sosyalbilimler.org*, sosyal bilimler meselelerine yoğunlaşan, gönüllülük odaklı, açık erişim, akademik bir web sitedir. Hakkında detaylı bilgi almak için sosyalbilimler.org/hakkinda sayfasını, ekibimizde gönüllü olarak görev almak için sosyalbilimler.org/basvuru sayfasını ziyaret edebilirsiniz.

Facebook, Twitter, Instagram ve YouTube'da @sosbilorg kullanıcı adıyla *Sosyal Bilimler*'i takip edebilirsiniz.

sosyalbilimler.org/abonelik sayfasından e-bülten abonesi olarak, her pazar günü, o hafta içinde *sosyalbilimler.org*'da yayımlanan çalışmaların tamamını size gönderilecek bir e-posta ile alabilirsiniz.

sosyalbilimler.org'da yayımlanan metin, video ve podcastlerin paylaşıldığı Telegram grubuna t.me/sosbilorg adresinden katılabilirsiniz.